

Online lecture strategies for quality training of future primary school teachers

Olha O. Vasko^[0000–0001–5241–0958] and Oksana S. Bilier^[0000–0001–9969–3289]

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko,
87 Romenska Str., Sumy, 40002, Ukraine
Vasko.Olga@gmail.com, oksana.bilier88@gmail.com
<https://tinyurl.com/4hccf77k>, <https://tinyurl.com/bde6khev>

Abstract. The purpose of the study is to determine the features of online lectures, essential characteristics and possibilities of implementing strategies for their implementation in the training of future primary school teachers. The research was conducted with students of the first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education in the speciality 013 Primary education of one of the state universities of Ukraine. For its implementation, the analysis of literature was carried out in the direction of scientific research, which made it possible to determine the conceptual apparatus and theoretical basis of this study. Based on this, strategies for quality training of future primary school teachers were determined. What found practical implementation in the construction of the structure of the online lecture, which will contribute to its effective conduct. Based on the generalization of practical experience for each of the structural parts of the online lecture, means, tools and techniques that promote active interaction, student involvement and reflection have been selected and organized. We see prospects for further research on this topic: in the development and improvement of existing strategies and structures of online lectures for effective training of future primary school teachers; in the study of the impact of online lectures on academic achievement and motivation of students; in the development and implementation of new technologies and tools to improve the quality of online lectures. The results of the study can be used by scientists, teachers of higher education institutions, academic leaders and managers to ensure high-quality and effective training of future primary school teachers in the online environment.

Keywords: online lecture · online lecture strategies · training of future primary school teachers

1 Вступ

Зміни в системі вищої освіти України, спричинені євроінтеграційним прагненням України у сфері освіти і науки [19], стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [10], цифровою трансформацією освіти і науки, про що йдеться в Проекті Концепції цифрової трансформації освіти і науки

на період до 2026 року [14], пандемією COVID-19 та військовою агресією Російської Федерації, свідчать про актуальність розбудови системи забезпечення якості освіти й навчання відповідно до європейських стандартів в умовах дистанційного навчання.

Про зміщення акцентів у вищій освіті України на створення безпечно-го середовища і запровадження дистанційного навчання, зумовлених пандемією і повномасштабною агресією, говориться в аналітичному звіті “Вища освіта в Україні: зміни через війну” [23]. За результатами опитування, проведеного Державною службою якості освіти наприкінці 2019/2020 та у 2020/2021 навчальних роках, ставлення викладачів та здобувачів освіти до дистанційного навчання з весни 2020 року змінилося: 61,2 % опитаних вказали на покращення якості надання освітніх послуг закладами вищої освіти у порівнянні з попереднім періодом дистанційного навчання [16]. Там же зазначається, що дистанційні заняття не були адаптовані до нового формату і найчастіше проводилися у традиційному для очного навчання форматі. Наголошується, що “в усій системі вищої освіти України під час “ковідних” навчальних років не відбулося повноцінного та системного переходу до дистанційного навчання як “нової нормальності” (new normal)” [16].

У Законі України “Про вищу освіту” визначено, що освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка і контрольні заходи [22]. Основними видами навчальних занять у закладі вищої освіти є: 1) лекція; 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; 3) консультація [22].

Лекцію розглядають як стрункий систематичний і системний виклад певної наукової проблеми або її частки [23]. Лекцію визначають одним з основних видів навчальних занять і водночас методом навчання у вищій школі. Вона покликана формувати в здобувачів освіти основи знань певної наукової галузі, а також визначати напрямки, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять і самостійної роботи студентів з відповідної навчальної дисципліни [3]. Мета лекції полягає у допомозі студентам опанувати методами самостійної роботи з підручниками, посібниками, першоджерелами. Лекція – один з найважливіших чинників в організації навчальної діяльності студентів [21].

Перехід до дистанційного навчання вплинув на підходи до організації і проведення навчальних занять. Виникла потреба адаптувати навчальні курси до форми дистанційного навчання та знайти ефективні технології та методики викладання. Отже, проблема пошуку дієвих стратегій проведення онлайн-лекцій, що забезпечували б якісну освіту, вплинула на вибір теми нашого дослідження “Стратегії проведення онлайн-лекцій для якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів”.

Мета дослідження – визначити ознаки онлайн-лекцій, сутнісні характеристики і можливості реалізації стратегій їх проведення у підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Дослідження проводили зі здобувачами першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Запропоновані підходи реалізовували під час викладання освітніх компонент, відповідних освітньо-професійних програм, закріплених за авторами цієї публікації, що різняться як за змістом, так і за спрямованістю. Це дозволило зробити дидактичні узагальнення отриманих даних без конкретизації освітньої компоненти освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів початкових класів першого і другого рівнів вищої освіти.

Перебіг дослідження включає: огляд літератури за напрямом наукового пошуку і визначення поняттєвого апарату розробки; виявлення особливостей онлайн-лекцій, з урахуванням проблем, що виникають при їх організації і проведенні як з боку викладачів, так і з боку здобувачів вищої освіти; розробку стратегії проведення онлайн-лекцій для якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів і їх практичну реалізацію; формулювання узагальнених висновків і визначення перспектив дослідження.

2 Методика дослідження

Для визначення поняттєвого апарату з використанням Google Trends (<https://trends.google.com/trends/>) спочатку було проаналізовано кількість запитів в Інтернеті за останні 12 місяців в Україні за такими термінами як: “онлайн-лекція” (“online lecture”), “вебінар” (“webinar”), “відеолекція” (“video lecture”). Фільтрування запиту налаштували за такими параметрами: Україна, 12 місяців, Усі категорії, Пошук в Інтернеті (рис. 1).

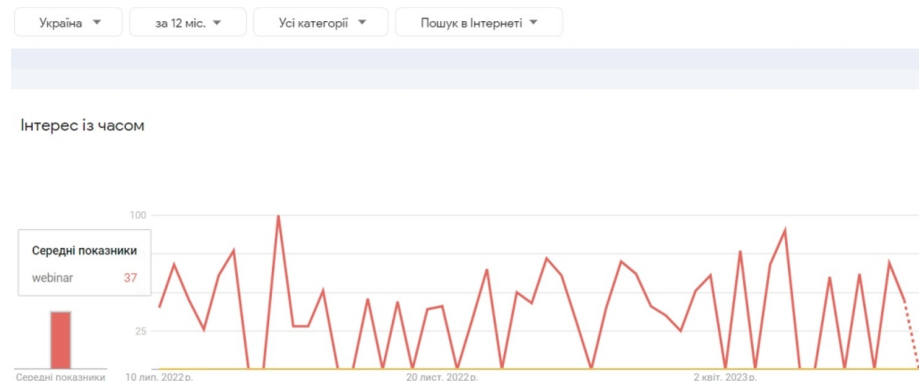

Рис. 1. Результати пошукового запиту в Google Trends для термінів “online lecture”, “webinar”, “video lecture” за параметрами: “Україна” і “Усі категорії” на 09.07.2023.

Значення на рис. 1 числа показують популярність пошукового терміна відносно найвищої точки на графіку для певного регіону та періоду часу:

100 – це пік популярності терміна; 50 означає, що популярність терміна вдвічі менша; 0 означає, що було замало даних про цей термін.

Аналіз даних запиту (рис. 1) свідчить, що тільки термін “webinar” (“вебінар”) має середній показник вище нуля – 37, для інших термінів запиту за визначений проміжок – показник нуль. Запис пошукових термінів українською не вплинув на відносний розподіл термінів за популярністю (рис. 2).

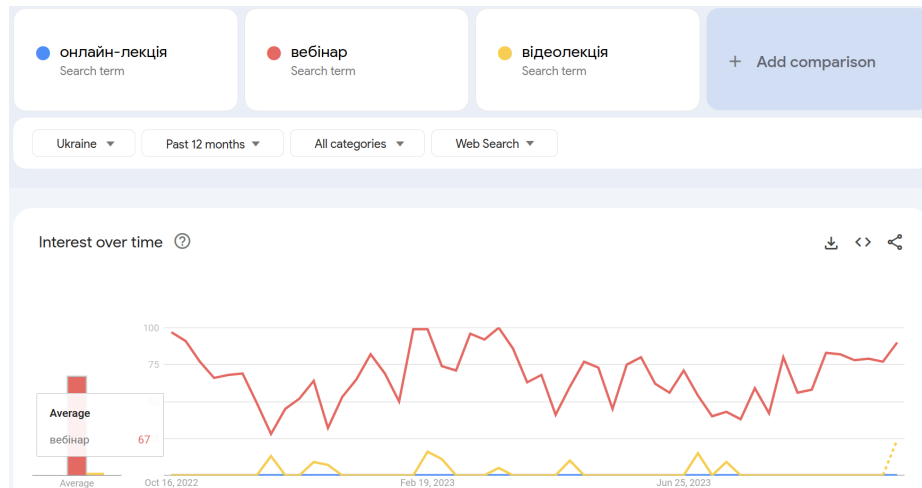

Рис. 2. Результати пошукового запиту в Google Trends для термінів “онлайн-лекція”, “вебінар”, “відеолекція” на 13.10.2023.

Коли змінили в параметрі пошуку запиту категорію спочатку на “Вакансії і освіта” (рис. 3), а потім на “Наука” (рис. 4), побачили, що тільки термін “вебінар” (“webinar”) має середній показник вище нуля, проте порівняно з попереднім запитом значно менше: для “Вакансії і освіта” він становить – 4, для “Наука” – 10.

Рис. 3. Результати пошукового запиту в Google Trends для термінів “online lecture”, “webinar”, “video lecture” в категорії “Вакансії і освіта” на 09.07.2023.

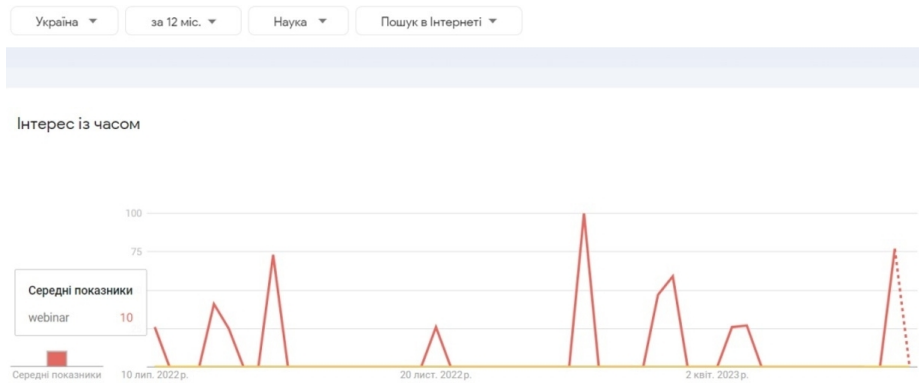

Рис. 4. Результати пошукового запиту в Google Trends для термінів “online lecture”, “webinar”, “video lecture” в категорії “Наука” на 09.07.2023.

Проведений аналіз засвідчує, що серед пошукових запитів термінів “онлайн-лекція”, “вебінар” та “відеолекція” найбільш популярним за останні 12 місяців в Україні був запит “вебінар”.

Змінивши параметр запиту “Україна” на “Увесь світ” і залишивши категорію “Наука”, було отримано інші результати (рис. 5): найвищий середній показник 76 має термін “webinar”, далі 10 – “video lecture” і 6 – “online lecture”. Як бачимо, у світі також запит на термін “вебінар” набагато перевищує середній показник для термінів “відеолекція” і “онлайн-лекція”.

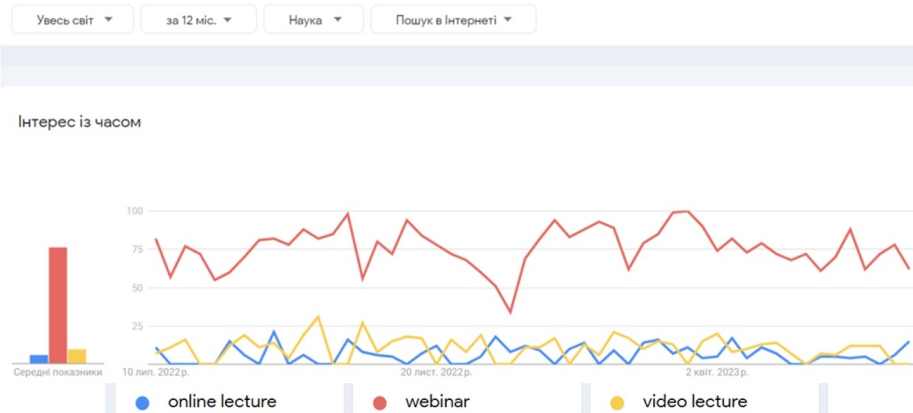

Рис. 5. Результати пошукового запиту в Google Trends для термінів “online lecture”, “webinar”, “video lecture” за параметрами: “Увесь світ” і “Наука” на 09.07.2023.

Дані, отримані за допомогою Google Trends (рис. 1, 3, 4, 5), свідчать про те, що термін “вебінар” є широко уживаним на противагу термінам “онлайн-лекція” і “відеолекція”.

Щоб глибше зрозуміти отримані дані, було встановлено взаємозв’язок між розглядуваними поняттями. Для цього спочатку було здійснено пошук публікацій у Google Scholar, ERIC і Scopus (табл. 1).

Табл. 1. Кількість результатів пошуку в Google Scholar, ERIC і Scopus.

Ключові слова для пошуку	Google Scholar	ERIC	Scopus
онлайн-лекція	11	–	–
online lecture	203	233	332
вебінар	37	–	–
webinar	5150	160	35
відеолекція	499	–	–
video lecture	169	143	251
Разом	6566	536	618

Пошук здійснили за такими ключовими словами: “онлайн-лекція”, “online lecture”, “вебінар”, “webinar”, “відеолекція”, “video lecture”. Установили обмеження – останні 5 років. У пошуковій системі Google Scholar для термінів українською мовою встановили показник “де зустрічаються пошукові слова” у позицію “будь-де у статті”, для термінів англійською мовою для цього ж показника встановили “у заголовку статті”, оскільки для термінів українською мовою при обмеженні “у заголовку статті” був нульовий результат. Для бази даних ERIC обрали параметр “Повний текст доступний на ERIC”. Для бази даних Scopus обрали ще такі параметри для фільтрування як: назва публікації – всі пов’язані з освітою і навчанням; предметна область – “Соціальні науки”; тип доступу – “Відкритий доступ і відкритий архів”.

Потім для оцінювання в Google Scholar, ERIC і Scopus усі запити були упорядковані за релевантністю та виділили підмножину, що відповідала 10 % результатів. Ураховали публікації, що дублюються і продовжили відбирати праці шляхом читання заголовків і анотацій. На цьому етапі перевірили узгодженість між авторами дослідження, щодо аналізу і відбору публікацій з використанням коефіцієнта капша Коена (κ) на 10 % вибірці для результатів Scopus. Одержали $\kappa=0,82$, що свідчить про майже ідеальну згоду між оцінювачами публікацій. Решту результатів розподілили між авторами і кожен окремо провів відбір вказаним вище способом. Так були виокремлені публікації для ґрунтового аналізу, що слугуватимуть основою для визначення поняттєвого апарату дослідження (табл. 2).

При визначенні стратегій проведення онлайн-лекцій була застосована велика мовна модель GPT 3.5 як засіб узагальнення та систематизації їх нарративного опису у виокремлених публікаціях.

Табл. 2. Характеристика понять "онлайн-лекція", "вебінар" і "відео-лекція".

	Означення, опис поняття	Характерні ознаки
Онлайн-лекція	<p><i>Онлайн-лекція</i> – це читання лекцій у режимі онлайн-конференції [26].</p> <p><i>Онлайн-лекція</i> – це лекція, що реалізується у режимі реального часу через цифрову платформу, наприклад ZOOM, що дозволяє учасникам приєднатися до відеоконференції [9].</p>	<ul style="list-style-type: none"> – проведення у режимі реального часу; – інтерактивність; – засвоєння теоретичного матеріалу; – електронні матеріали для перегляду і використання; – презентації та демонстрації; – запис лекції (не обов'язково); – глобальний доступ [9, 26].
Вебінар	<p><i>Вебінар</i> (англ. webinar) – спосіб організації зустрічей онлайн, формат проведення семінарів, тренінгів та інших заходів засобами Інтернету [25].</p> <p><i>Вебінар</i> – вебсемінар, під час якого учасники та фасилітатори спілкуються в прямому ефірі через Інтернет у віддалених географічних точках, використовуючи спільні віртуальні платформи, всюди синхронно взаємодіючи в режимі реального часу за допомогою технології передачі голосу через IP та обладнання вебкамери [7].</p> <p><i>Вебінари</i> – це цифрові інструменти для проведення навчання через синхронне аудіовізуальне спілкування між віддалено розташованими учасниками навчання. Вебінар – це окремий випадок веб-конференції, який виконує освітню функцію навчання і викладання [8].</p> <p><i>Вебінар</i> – віртуальний семінар, організований за допомогою інтернет-технологій. Головною ознакою заняття є інтерактивність, що проявляється у питаннях та їх обговореннях. Доповідачем може бути як викладач, так і студент [20].</p> <p><i>Вебінар</i> – це практична технологія, що надає студентам можливість особистого спілкування зі своїм інструктором та однолітками через збагачене віртуальне середовище, яке дозволяє одночасно приймати участь студентам і викладачам у режимі реального часу [12].</p>	<ul style="list-style-type: none"> – живий стрімінг; – інтерактивність; – обговорення і розширення знань з певної галузі; – презентації та демонстрації; – запис вебінару (не обов'язково); – глобальний доступ [7, 8, 12, 20].
Відеолекція	<p><i>Відеолекція</i> – лекція, записана заздалегідь для перегляду студентами у зручний для них час [9].</p> <p><i>Відеолекція</i> – один із основних освітніх ресурсів, вбудованих у середовище електронного навчання, що підготовлений і розповсюджений серед студентів [11].</p> <p><i>Відеолекція</i> – асинхронний засіб навчання [2].</p>	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечують гнучкість, доступність за запитом, легкість доступу будь-де в будь-який час і повторний доступ [6]; – доповнюють очне навчання, наприклад, у перевернутих класах або інших підходах змішаного навчання [17]; – індивідуальний темп навчання.

3 Результати та обговорення

На основі проведеного аналізу понять “онлайн-лекція”, “вебінар” і “відео-лекція” дійшли таких висновків:

- відеолекція – це засіб асинхронного навчання, тоді як онлайн-лекція та вебінар використовуються тільки для синхронного навчання онлайн;
- відеолекція підсилює або очне навчання, або синхронне навчання, оскільки вона доступна у зручний для здобувачів час, дозволяє працювати в індивідуальному темпі; наявний повторний доступ до неї;
- повторний доступ до онлайн-лекцій і вебінарів можливий за умови їх запису і надання до них доступу, проте такі записи відрізняються від відеолекції відсутністю чіткої структури, дотриманням часових лімітів, наявністю інтерактивних елементів тощо;
- у вітчизняних публікаціях термін “онлайн-лекція” найчастіше використовується в контексті формальної освіти як форма заняття для організації освітнього процесу за дистанційної чи змішаної форми навчання в закладі освіти, у той час як термін “вебінар” використовують більшою мірою для заходів у неформальній чи інформальній освіті;
- у закордонних публікаціях не помітили такого чіткого розмежування між онлайн-лекцією і вебінаром. Синхронну взаємодію в режимі онлайн визначають як “вебінар”, який використовують як для позначення навчальних занять формальної освіти, так і в неформальній та інформальній. З урахуванням сказаного закордонні публікації, пов’язані з вебінарами у закладах вищої освіти, розглядатимемо для узагальнення даних про особливості організації і проведення онлайн-лекцій;
- спільним для онлайн-лекції і вебінару є їх інтерактивність, використання презентації та інших засобів візуалізації під час їх проведення;
- основною відмінністю вебінару від онлайн-лекції є характер взаємодії між учасниками. Вебінар передбачає більший ступінь залученості його учасників, такий який притаманний семінарам: використання дискусії, обговорення тощо, тоді як онлайн-лекція, більшою мірою, спрямована на виконання функції притаманної звичайній лекції – засвоєння теоретичного матеріалу. Проте використання колаборативних форм роботи як на вебінарі, так і на онлайн-лекціях визначається як одна з умов їх ефективної організації.

У дослідженні вживатимемо термін “онлайн-лекції”, оскільки мова йде про формальну освіту, що спрямована на підготовку майбутніх учителів початкових класів за освітньо-професійними програмами першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів за спеціальністю 013 Початкова освіта: він підкреслює зв’язок з формою навчального заняття для закладів вищої освіти – лекцією, акцентуючи на форматі її проведення.

Визначимо особливості онлайн-лекцій, спираючись на проблеми, що виникають при їх організації і проведенні як з боку викладачів, так і з боку здобувачів освіти.

Dutko and Lebid [4] серед недоліків лекції називають:

- репродуктивне навчання, зауважуючи, що цей вид заняття провокує його, а це гальмує творче самостійне мислення студента;
- на сьогодні викладач перестав бути єдиним джерелом знань, а тому значно ефективнішою є самостійна робота студента з навчальним матеріалом;
- примусове закріплення за здобувачами освіти позиції об'єктів освітнього процесу, що не дозволяє здійснювати диференційований підхід. Окрім цього через регламентацію у часі, далеко не завжди можна висвітлити всі питання належним чином.

Для подолання названих недоліків пропонують різні види лекцій, що спрямовані на активізацію розумової діяльності здобувачів освіти, розвитку критичного мислення, здатності мобілізувати інтелектуальний потенціал, спонукають до імпровізації, навчають культурі педагогічного спілкування [4].

Окреслені недоліки характерні для лекцій, що проводяться як онлайн, так і оффлайн, тому при доборі стратегій для проведення онлайн-лекцій для якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів було враховано цей факт.

Звіт JISC “Learning and Teaching Reimagined: a New Dawn for Higher Education?” [13], в якому висвітлено проблеми дистанційного навчання у Великобританії, підкреслює, що основною перешкодою для ефективного онлайн-викладання є культура, а не технологія. Відзначається, що стратегічний напрямок може бути навіть важливішим, ніж технології, у цифровій трансформації навчання та викладання [13].

У статті “Lecturing from Home: Exploring Academics’ Experiences of Remote Teaching During a Pandemic” [1] зазначається, що одним із основних недоліків при читанні онлайн-лекцій викладачі називають обмежену або повну відсутність взаємодії зі студентами, недостатню відвідуваність і залучення до занять.

Погоджуємося з думкою одного із учасників дослідження [1], який відсутність залучення з боку студентів характеризував як розмову “в порожнечу”. Викладач зауважує, що цей факт є виснажливим для нього. Підкріплює це такими прикладами: “. . . ви перед собою просто бачите сірі значки; взагалі не бачите ніяких емоційних реакцій; двоє чи троє зі студентів, говорять короткі фрази як то “Це добре”, “Зрозуміло”, “Йдемо далі”, “Гарна робота” . . .” [1].

Розв’язання окреслених проблем Almpanis and Joseph-Richard [1] вбачають у поєднанні двох підходів: концепція “перевернутий клас” і наставництво (збільшення зворотного зв’язку та підтримки викладача, оскільки студенти потребують більш ретельного керівництва під час дистанційного навчання).

Онлайн-навчання, на відміну від навчання віч-на-віч, вимагає більше часу для визначення та створення освітніх ресурсів, структурування занять і підтримку студентів [1].

У дослідженні “Cooperative learning goes online: teaching and learning intervention in a digital environment impacts psychosocial outcomes in biology students” [15], що проводилося серед норвезьких студентів-біологів і порівнювало вплив цифрового кооперативного навчання і цифрових лекцій на низку психосоціальних результатів, зокрема на почуття включеності студентів, упевненість у науковій компетентності, розвиток наскрізних навичок та відчуття самотності, встановлено, що оцінки студентів щодо психосоціальних результатів значно покращилися після цифрового кооперативного навчання порівняно з цифровими лекціями.

Залучення – це багатовимірна конструкція з інтегрованими підкомпонентами поведінки, емоцій і пізнання [5]. Ці компоненти динамічно переплітаються та пов’язані всередині особистості. Залучення можна розглядати як опосередковану мотивацію. Тобто здобувачі вищої освіти, які мають позитивне переконання щодо своєї здатності досягти успіху (академічна самооцінка) або бачать свої навчальні завдання як цінні чи приємні (суб’єктивна цінність завдання), швидше за все, будуть залучені та досягнуть успіху [24]. Таким чином, вплив, що сприяє мотивації здобувачів вищої освіти або покращує освітнє середовище чи навчальні завдання, має потенціал для підвищення залученості та академічних досягнень.

Усі аспекти залучення (поведінковий, емоційний і когнітивний) є значними каталізаторами академічних досягнень [18].

Спираючись на вище викладені положеннями, можна виділити такі ознаки онлайн-лекцій, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів:

- налагоджена взаємодія: викладач-студент, студент-викладач, студент-студент;
- залучення студентів;
- наставництво, підтримка студентів.

У цьому дослідженні поняття “стратегії” трактуємо як сукупність різних підходів, методик, методів, що спрямовані на забезпечення якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Поняття “якісна підготовка” визначає спрямованість освітнього процесу з підготовки майбутніх учителів початкових класів на формування у них програмних компетентностей визначених в освітньо-професійних програмах першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта.

На основі встановлених ознак онлайн-лекцій, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів, пропонуємо такі стратегії проведення онлайн-лекцій:

1. *Активна взаємодія* як між викладачем і студентами, так і між самими студентами із залученням різних педагогічних прийомів, а також засобів ІКТ, що дозволяють налагодити ефективну комунікацію при обговоренні тем, продуктивну роботу в групах і сприяють взаємонавчанню.

2. *Залучення здобувачів вищої освіти* через переконструювання змісту лекцій, розбиття його на невеликі порції, щоб виклад кожної частини не займав понад 15 хвилин, добір до кожної частини завдань чи вправи, що спонукають здобувачів вищої освіти до активної участі: доцільно використовувати кейси, дискусії та інші інтерактивні методи, щоб залучити здобувачів вищої освіти до поглибленого вивчення матеріалу та спільної роботи.
3. *Наставництво та підтримка* під час онлайн-лекцій через створення можливостей для індивідуальних консультацій, відповідей на запитання, обговорення проблем та надання додаткових матеріалів.
4. *Використання різноманітних навчальних матеріалів* як під час заняття онлайн, так і після нього з доступом через платформи управління навчанням, розміщення на платформах відеолекцій, презентацій, електронних підручників та інших електронних ресурсів, що дозволить отримати різнобічні знання та візуалізувати опанований матеріал.
5. *Урахування особливостей майбутньої професії* при проведенні онлайн-лекцій створить можливість для студентів опанувати інструменти, засоби і прийоми організації освітнього процесу початкової школи та ефективно користуватися ними у майбутній професійній діяльності.
6. *Створення позитивного та сприятливого емоційного середовища для студентів під час навчання в онлайн-форматі*. Реалізація цієї стратегії ґрунтується на таких аспектах:
 - визначення емоційного стану здобувачів вищої освіти та його урахування під час онлайн-лекцій, використання інструментів, що спонукають здобувачів вищої освіти висловлювати свої емоції та почуття;
 - створення позитивного настрою та мотивації для навчання на онлайн-лекції через використання похвали, надихаючих прикладів, заохочення до активної участі й досягнення успіху;
 - забезпечення можливостей для студентів отримувати емоційну підтримку, якщо вони її потребують, через індивідуальні консультації, віртуальні коучінг-сесії або групові обговорення, що сприяють підтримці емоційного благополуччя здобувачів вищої освіти.
7. *Рефлексивне осмислення* – стимулювання рефлексії здобувачів вищої освіти щодо їх навчання та опанування матеріалу під час онлайн-лекцій. Основні риси цієї стратегії включають:
 - добір і використання завдань, що спонукають до активної рефлексії та самоаналізу – письмові вправи, рефлексивні щоденники, роздуми або обговорення у групах, що допомагають студентам зрозуміти власні думки, відчуття та реакції на вивчений матеріал;
 - підтримка здобувачів вищої освіти у їхній рефлексивній практиці через індивідуальні консультації; обговорення результатів рефлексії з викладачем або спільні обговорення в групі, де здобувачі вищої освіти можуть поділитися своїми думками та отримати зворотний зв'язок;
 - сприяння розвитку метакогнітивних навичок, що допомагають здобувачам вищої освіти контролювати свій освітній процес та розуміти власні потреби, стратегії та ефективність вивчення матеріалу;

- систематизація ключових ідей – спонукання здобувачів вищої освіти до запису та аналізу важливих моментів, які вони вивчили під час онлайн-лекцій, у вигляді конспектів, резюме, узагальнених тез, логічних схем, концептуальних карт або графіків, що допоможуть систематизувати та усвідомити отримані знання;
- залучення доцільних рефлексивних інструментів, таких як рефлексивні питання, самооцінка, портфоліо або відеозаписи, що дозволяють здобувачам вищої освіти систематично відстежувати свій прогрес, розуміти свої сильні та слабкі сторони й відповідно саморозвиватися.

Узагальнюючи виокремлені ознаки онлайн-лекцій, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів, і визначені на їх основі стратегії, пропонуємо таку їх реалізацію за структурними елементами онлайн-лекції: організаційна частина, вступ, основна частина, заключна частина (табл. 3).

4 Висновки

Проведений аналіз літератури з проблеми наукового пошуку дозволив визначити поняттєвий апарат дослідження, що дало змогу уточнити розуміння сутності поняття “онлайн-лекція” у контексті вищої освіти.

Табл. 3: Реалізація стратегій проведення онлайн-лекції на кожній із її структурних частин.

Структурні елементи онлайн-лекції	Час, хв.	Особливості організації онлайн-лекції	Інструменти, засоби, прийоми
Організаційна частина	3-6	Привітання. Визначення емоційного стану здобувачів освіти. Створення позитивної атмосфери і мотивації.	Привітатися, висловити радість від зустрічі з аудиторією. Застосувати інтерактивні опитування або голосування за допомогою спеціальних програм або онлайн-інструментів (до прикладу, Mentimetr, Padlet, Jambord тощо) для діагностування емоційного стану здобувачів вищої освіти на початку онлайн-лекції, наприклад “Екран настрою”, “Тепломір настрою” тощо. Для створення позитивної і мотивуючої атмосфери використовувати: сугестії, кольоротерапію, афірмації, емоційні постери тощо. Використати гумор, жарт, комічні історії, що розслаблять атмосферу та сприяють

Продовження таблиці 3

Структурні елементи онлайн-лекції	Час, хв.	Особливості організації онлайн-лекції	Інструменти, засоби, прийоми
Вступ	4-7	Зацікавлення здобувачів вищої освіти в тематиці лекції. Формулювання теми і плану лекції. Визначення здобувачами вищої освіти мети лекції. Мотивація їх освітньої діяльності.	Використати цікаві факти або реальні приклади, пов'язані з темою лекції. Поставити проблемне питання. Чи продемонструвати кейс з визначенням проблемного питання. Візуалізувати тему і план лекції, створивши презентацію, інфографіку, схему тощо. Постановка запитань, що пробуджують цікавість та рефлексію студентів, допомагають їм розуміти, яким чином лекція сприятиме досягненню їхніх особистих та навчальних цілей.
Основна частина	60-70	Теоретичний матеріал розбити на порції, щоб їх виклад не перевищував 15 хвилин. Обговорення результатів кожної частини, узагальнення, висновки, краще організувати в групах або через обговорення кейса чи відкритого питання, що було представлено перед викладом цієї частини теми.	При викладанні порцій теоретичного матеріалу використовувати активні методи навчання, ставити відкриті запитання, спонукаючи здобувачів освіти, до активного включення і взаємодії. Надати візуальне підкріплення матеріалу, за потреби аудіо і відео. Використовувати схеми, таблиці, графіки для кращої візуалізації змісту. Використовувати чат, онлайн-дошки для підтримки взаємодії і зворотного зв'язку. Спонукати здобувачів вищої освіти до систематизації ключових ідей. Ознайомити з інструментами, що дозволяють це зробити ефективно, наприклад конспект з ключовими тезами, інтелект-карта тощо.
Заключна частина	3-7	Визначення емоційного стану. Рефлексія.	Застосувати інтерактивні опитування або голосування за допомогою спеціальних програм або онлайн-інструментів для діагностування емоційного стану здобувачів вищої освіти наприкінці онлайн-лекції. Запитання для самооцінки, рефлексивні записи, групові дискусії, рефлексивні питання, рефлексивні завдання. Використання різноманітних рефлексивних технік, як SWOT-аналіз, “Знаю – Хочу дізнатися – Дізнався / Дізналася”, “Колочка – Брунька – Троянда”, “Світлофор”, “Мішень”, “Чарівне дерево” тощо.

У дослідженні розглянуто основні ознаки онлайн-лекцій, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів початкових класів. Ці ознаки включають налагоджену взаємодію між викладачем і здобувачами вищої освіти, їх залучення до активної участі у занятті, наставництво та підтримку.

Із урахуванням визначених ознак, виокремлено і схарактеризовано ключові стратегії: активна взаємодія, що спрямована на стимулювання здобувачів вищої освіти до активного включення і співпраці; залучення здобувачів вищої освіти до освітньої діяльності; наставництво та підтримка учасників заняття у процесі онлайн-лекції; використання різноманітних навчальних матеріалів; урахування особливостей майбутньої професії; емоційна підтримка і співпереживання; рефлексивне осмислення.

Практична реалізація стратегій проведення онлайн-лекцій представлена за її окремими елементами. Для кожної зі структурних частин онлайн-лекції, дібрано й упорядковано засоби, інструменти та прийоми, що сприяють активній взаємодії, залученню студентів та рефлексії. Перспективи подальшого дослідження теми визначаємо як:

- розвиток й удосконалення наявних стратегій та моделі структури онлайн-лекції для ефективної підготовки майбутніх учителів початкових класів;
- дослідження впливу онлайн-лекцій на академічні досягнення та мотивацію здобувачів вищої освіти;
- розробку і впровадження нових технологій та інструментів для покращення якості онлайн-лекцій.

Результати дослідження можуть бути використанні науковцями, викладачами закладів вищої освіти, академічними менеджерами для забезпечення якісної та ефективної підготовки майбутніх учителів початкових класів у онлайн-середовищі.

References

- [1] Almpanis, T., Joseph-Richard, P.: Lecturing from home: Exploring academics' experiences of remote teaching during a pandemic. *International Journal of Educational Research Open* **3**, 100133 (2022), <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2022.100133>
- [2] Ben-Chayim, A., Offir, B.: Model of the Mediating Teacher in Distance Learning Environments: Classes That Combine Asynchronous Distance Learning via Videotaped Lectures. *Journal of Educators Online* **16**(1) (2019), URL <https://eric.ed.gov/?id=EJ1204361>
- [3] Boliubash, Y.Y.: *Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u vyshchykh zakladakh osvity* [Organization of the educational process in higher education institutions]. Kompas, Kyiv (1997)
- [4] Dutko, O.M., Lebid, I.I.: Issues and features in lecturing in distance education. *Pedagogical Education: Theory and Practice* **30**, 19–32 (2021), <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-30>

- [5] Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., Paris, A.H.: School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence. *Review of Educational Research* **74**(1), 59–109 (2004), <https://doi.org/10.3102/00346543074001059>
- [6] Gaur, M., Bohra, R.: Efficacy of New Media Based Video Lectures in Open and Distance Education System of India. *Asian Journal of Distance Education* **14**(2), 144–159 (2019), URL <https://eric.ed.gov/?id=EJ1297342>
- [7] Gegenfurtner, A., Ebner, C.: Webinars in higher education and professional training: A meta-analysis and systematic review of randomized controlled trials. *Educational Research Review* **28**, 100293 (2019), <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.100293>
- [8] Gegenfurtner, A., Zitt, A., Ebner, C.: Evaluating webinar-based training: a mixed methods study of trainee reactions toward digital web conferencing. *International Journal of Training and Development* **24**(1), 5–21 (2020), <https://doi.org/10.1111/ijtd.12167>
- [9] Islam, M., Kim, D.A., Kwon, M.: A comparison of two forms of instruction: Pre-recorded video lectures vs. live zoom lectures for education in the business management field. *Sustainability* **12**(19), 8149 (2020), <https://doi.org/10.3390/su12198149>
- [10] Kabinet of Ministers of Ukraine: Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032] (2022), URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
- [11] Kokoç, M., Iigaz, H., Altun, A.: Effects of sustained attention and video lecture types on learning performances. *Educational Technology Research and Development* **68**(6), 3015–3039 (Dec 2020), ISSN 1556-6501, <https://doi.org/10.1007/s11423-020-09829-7>
- [12] Lieser, P., Taff, S.D., Murphy-Hagan, A.: The webinar integration Tool: A Framework for Promoting Active Learning in Blended Environments. *Journal of Interactive Media in Education* **2018**(1), 7 (2018), <https://doi.org/10.5334/jime.453>
- [13] Maguire, D., Dale, L., Pauli, M.: Learning and teaching reimagined: a new dawn for higher education? Report, Jisc, Bristol (Nov 2020), URL <https://beta.jisc.ac.uk/reports/learning-and-teaching-reimagined-a-new-dawn-for-higher-education>
- [14] Ministry of Education and Science of Ukraine: Kontseptsiia tsyfrovoi transformatsii osvity i nauky: Mon zaproshuie do hromadskoho obhovorennia [The concept of digital transformation of education and science: The Ministry of Education and Science (MES) invites public discussion] (2021), URL <https://tinyurl.com/24b2cxtu>
- [15] Møgelvang, A., Vandvik, V., Ellingsen, S., Strømme, C.B., Cotner, S.: Cooperative learning goes online: teaching and learning intervention in a digital environment impacts psychosocial outcomes in biology students. *International Journal of Educational Research* **117**, 102114 (2023), <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2022.102114>
- [16] Nikolaiev, Y., Riy, G., Shemelynets, I.: War in Ukraine: Reshaping the Higher Education Sector. Analytical Report, Konrad Adenauer Foundati-

- on, Kyiv (2023), URL <https://osvitanalytika.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/HigherEd-in-Times-of-War-EN.pdf>
- [17] Rosenthal, S., Walker, Z.: Experiencing Live Composite Video Lectures: Comparisons with Traditional Lectures and Common Video Lecture Methods. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning* **14**(1), 8 (2020), <https://doi.org/10.20429/ijstl.2020.140108>
- [18] Saqr, M., López-Pernas, S.: The longitudinal trajectories of online engagement over a full program. *Computers & Education* **175**, 104325 (2021), <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104325>
- [19] Shkarlet, S.: Reformy MON napravljeni na yevrointehratsiiu Ukrainy [The reforms of the Ministry of Education and Science are aimed at the European integration of Ukraine] (2020), URL <https://mon.gov.ua/ua/news/reformi-mon-napravljeni-na-yevrointegraciyu-ukrayini-sergij-shkarlet>
- [20] Synorub, H., Dragan-Ivanets, N.: Webinar as an interactive network training lesson (on the example of the discipline “specialization: Internet, television”). *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: pedagogy* (1), 175–181 (Apr 2021), <https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.1.24>
- [21] Tsvihun, A., Yuliia, Y., Vita, B.: Lektsii i yikh efektyvnist u vyshchii shkoli [Lectures and their effectiveness in higher education]. In: *Problems of training specialists-agrarian at higher education and vocational training institutions: collection of scientific papers of III International scientific and methodological conference (October 04, 2019, Kamianets-Podilskyi)*, vol. 2, pp. 193–195, PE Osadtsa Yu.V., Ternopil (2019), URL https://www.researchgate.net/publication/338096177_ROL_FIZIKI_V_PIDGOTOVCI_FAHIVCIV_AGROPROMISLOVOGO_KOMPLEKSU#page=193
- [22] Verkhovna Rada of Ukraine: Law of Ukraine “On Higher Education” (2014), URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?lang=en#Text>
- [23] Vitvytska, S.S.: *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly [Basics of higher school pedagogy]*. Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv (2006)
- [24] Wang, M.T., Eccles, J.S.: School context, achievement motivation, and academic engagement: A longitudinal study of school engagement using a multidimensional perspective. *Learning and Instruction* **28**, 12–23 (2013), <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2013.04.002>
- [25] Wikipedia: Vebinar [Webinar] (2022), URL <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%92%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80&oldid=37337423>
- [26] Yehorova, O.: Features of online lectures. *Educational Analytics of Ukraine* (2(13)), 70–81 (2021), URL <https://science.iea.gov.ua/en/higher-education22021-4/>